

Ratele de structură ale bilanțului

Analiza structurii patrimoniale, ca parte componentă a analizei poziției financiare, urmărește analiza ponderii diferitelor elemente patrimoniale în totalul bilanțului, precum și raportul între diferite componente de activ, respectiv pasiv. Aceasta completează studiul indicatorilor în mărimi absolute și permite efectuarea de comparații pentru a situa mai corect întreprinderea în mediul său concurențial în spațiu sau pentru a-i aprecia evoluția prin analizele comparative în timp.

Principalele rate de caracterizare a structurii activului sunt:

a). Rata activelor imobilizate

$$R_{ai} = \frac{\text{Active imobilizate}}{\text{Activ total}} \times 100$$

- Această rată urmărește evoluția ponderii elementelor patrimoniale utilizate permanent în total activ, reflectând gradul de investire a capitalului în întreprindere.
- Nivelul normal al acestei rate diferă de la o întreprindere la alta, în funcție de ramura sau sectorul de activitate din care face parte, cel mai frecvent situându-se în jurul valorii de 40-60%. De asemenea, este cunoscut faptul că dotarea tehnică variază în funcție de profil.

Se pot întâlni următoarele situații:

- $R_{ai_1} > R_{ai_0}$ - semnifică faptul că ponderea imobilizărilor crește în perioada curentă față de perioada de bază ca urmare a modificării într-o proporție mai mare a valorii activelor imobilizate în raport cu valoarea activului total;
- $R_{ai_1} < R_{ai_0}$ - ponderea imobilizărilor scade în perioada curentă față de perioada de bază ca urmare a modificării într-o porție mai mare a valorii activului total în raport cu valoarea activelor imobilizate. Ca urmare a conținutului diferit al componentelor activului imobilizat, se pot utiliza următoarele rate complementare:

a1). Rata imobilizărilor necorporale (R_{in}) arată ponderea valorii activelor intangibile (brevete, licențe, mărci comerciale, fond comercial, etc.) în total activ.

$$R_{in} = \frac{\text{Imobizari necorporale}}{\text{Total activ}} \times 100$$

- O rată înaltă a imobilizărilor necorporale înseamnă fie o activitate de cercetare-dezvoltare semnificativă, fie interesul pentru achiziția de astfel de imobilizări în scopul exploatării lor. În general, întreprinderile românești au o pondere redusă a activelor necorporale. În țările dezvoltate bilanțurile firmelor evidențiază ponderi importante ale activelor imobilizate necorporale.

a2). Rata imobilizărilor corporale (R_{ic}) măsoară ponderea capitalurilor fixe corporale (terenuri, clădiri, mașini și echipamente) în cadrul activelor întreprinderii. Indirect reflectă flexibilitatea întreprinderii la schimbările cerințelor pieței și a tehnologiei.

$$R_{ic} = \frac{\text{Imobizari corporale}}{\text{Total activ}} \times 100$$

- Rata imobilizărilor corporale depinde de natura activității desfășurate de către o întreprindere. Astfel, ea este mai ridicată în cazul unităților cu un proces tehnologic complex, ce necesită o infrastructură importantă sau echipamente costisitoare și mai scăzută la societățile de comerț și prestări servicii.
- Nivelul ratei imobilizărilor corporale este influențat semnificativ de politica de amortizare, politica de investiții sau alegerea contabilă între cost istoric și valoare justă pentru imobilizările corporale.

a3). Rata imobilizărilor financiare (R_{if}) arată ponderea valorii activelor financiare în total activ și reflectă politica de investiții financiare a firmei.

$$Rif = \frac{\text{Imobizari financiare}}{\text{Total activ}} \times 100$$

- În mod firesc, indicatorul înregistrează valori ridicate în cazul holdingurilor al căror obiect de activitate îl reprezintă gestionarea unui portofoliu de participații. Valori foarte reduse se pot întâlni la întreprinderile mici și mijlocii, la firmele ce nu dezvoltă o politică activă de investiții financiare.
- Rata activelor imobilizate poate fi exprimată ca o însumare a celor trei rate complementare:

b). Rata activelor circulante

$$Rac = \frac{\text{Active circulante}}{\text{Total activ}} \times 100$$

- Această rată reflectă ponderea activelor cu caracter temporar în total activ, fiind o măsură a flexibilității financiare în măsura în care evidențiază importanța relativă a activelor ușor de transformat în bani.
- Între rata activelor imobilizate și rata activelor circulante se formează relația:

$$Rai + Rac = 100$$

Se pot întâlni următoarele situații:

- $Rac_1 > Rac_0$ - ponderea activelor circulante crește în perioada curentă față de perioada de bază, ca urmare a modificării valorii activelor circulante într-o proporție mai mare decât cea a activului total. Această modificare este considerată favorabilă în situația în care cifra de afaceri are cel puțin aceeași valoare cu cea a activelor circulante, în condițiile realizării vitezei de rotație cel puțin la nivelul perioadei de bază.
- $Rac_1 < Rac_0$ - ponderea activelor circulante scade, ca efect al modificării valorii activului total într-o proporție mai mare decât cea a activelor circulante. Pentru o apreciere favorabilă (la nivelul unei limite minime), viteza de rotație a activelor circulante trebuie să crească, în condițiile realizării cifrei de afaceri cel puțin la nivelul anului de bază.

Ca și în cazul activelor imobilizate, pentru procesul de decizie operațional se recomandă ratele analitice ale activelor circulante: rata stocurilor, rata creanțelor și rata disponibilităților.

b). Rata stocurilor (Rst) reflectă ponderea stocurilor (activele circulante cel mai puțin lichide) în total active.

$$Rst = \frac{\text{Stocuri}}{\text{Total activ}} \times 100$$

- Acest indicator înregistrează niveluri ridicate în cazul întreprinderilor cu activitate de producție și ciclu lung de fabricație, precum și în cazul firmelor de distribuție care prin specificul activității înregistrează un volum ridicat al stocurilor. În sfera serviciilor, această rată înregistrează niveluri foarte scăzute.
- În practică se consideră că un nivel echilibrat al ratei stocurilor ar fi de aproximativ 30% în ramurile industriale și de 40-45% în construcții și comerț.
- Interpretarea evoluției în timp a ratei stocurilor necesită corelarea cu nivelul cifrei de afaceri, creșterea stocurilor fiind justificată, doar dacă are loc creșterea volumului de activitate:

$$I_{CA} > I_S$$

unde:

I_{CA} - indicele cifrei de afaceri;

I_S - indicele stocurilor.

- Stocurile fiind formate dintr-o serie de elemente: materii prime, producție neterminată, produse finite, mărfuri etc., rata stocurilor poate fi descompusă în următoarele rate analitice:

$$\text{Rata materiilor prime} = \frac{\text{Materii prime}}{\text{Active circulante}} \times 100$$

$$\text{Rata productia in curs} = \frac{\text{Productia in curs}}{\text{Active circulante}} \times 100$$

$$\text{Rata produselor finite} = \frac{\text{Produse finite}}{\text{Active circulante}} \times 100$$

$$\text{Rata stocurilor de marfuri} = \frac{\text{Marfuri}}{\text{Active circulante}} \times 100$$

Evoluția acestor rate prezintă informații indispensabile fundamentării politicii comerciale.

b2). Rata creanțelor (Rcr) reflectă ponderea creanțelor pe care le are întreprinderea în total activ.

$$\text{Rcr} = \frac{\text{Total creante}}{\text{Total activ}} \times 100$$

- Mărimea acestei rate este influențată de domeniul de activitate, de natura relațiilor întreprinderii cu partenerii aflați în aval, de termenele de plată practicate. Ea înregistrează valori foarte scăzute sau nule în cazul întreprinderilor aflate în contact direct cu o clientelă numeroasă, ce își achită cumpărăturile în numerar (comerț cu amănuntul, prestări servicii către populație etc.) și valori mai ridicate în cazul relațiilor dintre întreprinderi.
- Valorile normale ale acestei rate sunt cuprinse între 20% și 30% în cazul întreprinderilor industriale, și între 10% și 15% în cazul unităților de construcții și de desfacere cu ridicata.
- Pentru evidențierea unor aspecte analitice cu implicații asupra echilibrului unei firme, este utilă aprofundarea analizei creanțelor, având în vedere: natura creanțelor, certitudinea realizării lor, precum și termenul de realizare.

b3). Rata disponibilităților (Rdb) reflectă ponderea disponibilităților în total active și măsoară lichiditatea internă a întreprinderii.

$$\text{Rdb} = \frac{\text{Disponibilitati}}{\text{Total activ}} \times 100$$

- Nivelul disponibilităților unei întreprinderi arată și virtuți organizatorico-manageriale, dar și vicii. Un nivel ridicat înseamnă echilibru financiar consolidat, dar și resurse insuficient utilizate. Rata disponibilităților trebuie apreciată cu multă prudență și din motivul prezentat, dar și datorită fluctuațiilor rapide și posibilităților multiple de operare cu date eronate. La nivelul unei întreprinderi sunt considerate normale următoarele rate ale disponibilităților bănești:
 - a. 3 - 5% pentru ponderea disponibilităților bănești total active circulante;
 - b. 1,5 - 2% pentru ponderea disponibilităților bănești în total activ.
- Rata activelor circulante poate fi exprimată ca o însumare a celor trei rate complementare:

$$\text{Rac} = \frac{\text{Ac}}{\text{At}} \times 100 = \frac{\text{St} + \text{Cr} + \text{Db}}{\text{At}} \times 100 = \text{Rst} + \text{Rcr} + \text{Rdb}$$

Ratele de structură din pasiv, cunoscute și ca rate ale surselor de finanțare, permit aprecierea politicii financiare a întreprinderii (modul de structurare a surselor de finanțare în funcție de proveniență și de gradul de exigibilitate a acestora). Totodată oferă o serie de informații specifice cu semnificații mai complexe decât ratele structurii activului.

Principalele rate de structură ale surselor de finanțare sunt:

a). Rata stabilității financiare (Rsf) reflectă ponderea surselor pe care le are întreprinderea pentru o perioadă mai mare de un an, în totalul surselor de acoperire a mijloacelor economice.

$$\text{Rsf} = \frac{\text{Capital permanent}}{\text{Total pasiv}} \times 100$$

unde: Capitalul permanent = Capital propriu + Datorii mai mari de un an

- Rata stabilității financiare, analizată în dinamică, dacă înregistrează o creștere, reflectă o situație favorabilă, dacă majorarea capitalului permanent în raport cu totalul pasivului se datorează creșterii capitalurilor proprii într-un ritm superior datoriiilor pe termen lung.
- Dacă rata prezintă o tendință de scădere, situația poate fi considerată favorabilă dacă este determinată de reducerea datoriiilor pe termen lung, fără ca acestea să scadă sub anumite limite dacă întreprinderea beneficiază de efectul de levier.
- Preponderența capitalului angajat în sursele financiare reflectă caracterul permanent al finanțării activității conferind grad ridicat de siguranță prin stabilitate în finanțare. Valoarea minimă care oferă o stabilitate acceptabilă este de 50%, deși se consideră normală dacă oscilează în jurul valorii de 66%.

b). Rata autonomiei financiare (Raf) arată cât din patrimoniul întreprinderii este finanțat pe seama resurselor proprii și se determină cu relațiile:

- *Rata autonomiei financiare globale (Rafg):*

$$Rafg = \frac{\text{Capital propriu}}{\text{Total pasiv}} \times 100$$

Reflectă ponderea capitalurilor proprii în total surse de finanțare. Este de dorit ca nivelul ratei să fie cât mai mare.

Teoria și practica economică au format variantele:

- în situația în care capitalul propriu reprezintă cel puțin 2/3 din capitalul total, întreprinderea dispune de o autonomie financiară ridicată, prezentând garanții aproape certe pentru eventualii creditori;
- dacă ponderea capitalului propriu în totalul resurselor este cuprinsă între 30 și 50%, riscurile în cazul acordării creditelor sunt mai mari, dar întreprinderea poate beneficia mai departe de credite;
- dacă capitalul propriu se situează sub 30%, întreprinderea nu mai prezintă garanții pentru a beneficia de noi credite.

Rata autonomiei financiare la termen (Raft) - este mai semnificativă decât rata precedentă deoarece prezintă structura capitalurilor permanente și arată gradul de independență financiară a întreprinderii pe termen lung. Se poate calcula după relațiile:

$$(1) Raft = \frac{\text{Capital propriu}}{\text{Capital permanent}} \times 100$$

$$(2) Raft = \frac{\text{Capital propriu}}{\text{Datorii pe termen lung}} \times 100$$

- Pentru prima relație, autonomia financiară este asigurată, în situația în care capitalul propriu reprezintă cel puțin jumătate din cel permanent ($Raft_{(1)} > 50\%$).
- În al doilea caz, autonomia financiară este asigurată când capitalul propriu este mai mare sau egal cu datoriile pe termen lung ($Raft_{(2)} > 100\%$).

c). Rata datoriiilor pe termen scurt (Rds) reflectă măsura în care resursele curente participă la formarea resurselor totale și la finanțarea activității. Valoarea maxim admisibilă a indicatorului nu poate depăși 50% din total pasiv, valoarea normală oscilând în jurul a 33%.

$$Rds = \frac{\text{Datorii pe termen scurt}}{\text{Total pasiv}} \times 100$$

d). Rata îndatorării măsoară ponderea datoriiilor întreprinderii în totalul surselor de finanțare. Acesta se calculează în următoarele variante:

- *Rata îndatorării globale (Rîg)* - măsoară ponderea datoriiilor totale față de terți, indiferent de natura lor, în totalul surselor de finanțare.

$$Rig = \frac{\text{Datorii totale}}{\text{Total pasiv}} \times 100$$

O valoare situată în jurul a 66% este considerată normală.

- *Rata îndatorării la termen (Rît)* - se determină folosind relațiile:

$$(1) Rît = \frac{\text{Datorii pe termen scurt}}{\text{Capital permanent}} \times 100$$

$$(2) Rît = \frac{\text{Datorii pe termen scurt}}{\text{Capital propriu}} \times 100$$

- Calculată cu prima relație, rata îndatorării la termen reflectă proporția în care datoriile pe termen lung participă la formarea capitalului permanent și exprimă o situație favorabilă a întreprinderii dacă are un nivel < 50%.
- Cea de-a doua relație de calcul a ratei de îndatorare la termen arată raportul în care se află datoriile pe termen lung față de capitalurile proprii, permițând aprecierea capacității de îndatorare a unei întreprinderi. În acest caz, capacitatea de îndatorare este saturată când rata îndatorării la termen se apropie de 100%.

Ratele de structură pentru analiza lichidității și solvabilității

Analiza ratelor de lichiditate:

- Lichiditatea măsoară aptitudinea întreprinderii de a face față obligațiilor pe termen scurt și reflectă capacitatea de a transforma rapid activele circulante în disponibilități (bani). O întreprindere este „lichidă” când resursele degajate de operațiunile curente ale exercițiului îi furnizează suficiente disponibilități pentru a face față scadențelor pe termen scurt.
- Pe baza faptului că activele circulante conțin trei elemente (stocuri, creanțe și disponibilități bănești - inclusiv investiții financiare pe termen scurt), se pot construi trei rate de lichiditate patrimonială.

1. *Lichiditatea generală (Lg)* se calculează ca raport între activele curente și datoriile curente:

$$Lg = \frac{\text{Active curente}}{\text{Datorii curente}} \times 100$$

- Conform IAS 1, *Prezentarea situațiilor financiare*, lichiditatea generală este strâns legată de fondul de rulment și este considerată a fi un bun indicator al capacității întreprinderii de a-și achita facturile și de a rambursa creditele contractate.
- Nivelul acestei rate variază în funcție de sectorul economic: este subunitar în sectorul de distribuție și aproape de 2 în sectoarele industriale cu ciclu lung de fabricație. Potrivit uzanțelor internaționale, lichiditatea generală trebuie să fie situată în jurul cifrei 2 (respectiv 200%).
- Valoarea supraunitară a acestei rate semnifică faptul că fondul de rulment este pozitiv (calculat pe baza părții de jos a bilanțului) și totodată acesta îi permite întreprinderii să facă față anumitor dereglări care pot, apărând în mișcarea activelor circulante.
- Valoarea subunitară a ratei înseamnă că datoriile pe termen scurt nu sunt acoperite de activele circulante, iar fondul de rulment are o valoare negativă.

2. *Lichiditatea curentă sau intermediară*, în literatura străină de specialitate, se întâlnește și sub denumirea de lichiditate imediată, având în vedere circulația în plin a titlurilor de credit (cambia și biletul la ordin). Exprimă capacitatea firmei de a-și onora datoriile pe termen scurt din creanțe, investiții financiare pe termen scurt și disponibilități bănești. Este evident faptul că, mijloacele bănești, precum și creanțele sunt mai ușor disponibile pentru stingerea datoriilor decât o unitate de stocuri, de orice tip.

$$Lc = \frac{\text{Active curente} - \text{stocuri}}{\text{Datorii curente}} \times 100$$

- Valoarea acestei rate se consideră normală, potrivit uzanțelor internaționale, dacă este de 0,8-1 (sau 80-100%). Lichiditatea curentă prezintă un nivel asiguratoriu, certificând faptul că întreprinderea este capabilă să-și acopere datoriile pe termen scurt.
- Valoarea informațională a acestei rate se dezvăluie prin analiza comparativă în timp și prin raportare la lichiditatea generală.

3. *Lichiditatea la vedere (imediată)*, numită și capacitate de plată, reflectă capacitatea firmei de a achita datoriile curente, pe baza disponibilităților bănești (inclusiv a investițiilor pe termen scurt):

$$Li = \frac{\text{Disponibilitati} + \text{Investitii pe termen scurt}}{\text{Datorii curente}} \times 100$$

- Se consideră că nivelul acestei rate este normal între 0,2 și 0,3.

În analiza economico-financiară, rata lichidității imediate mai este cunoscută și sub denumirea de rată a solvabilității imediate. Interpretarea ei presupune o serie de capcane:

- Un nivel ridicat al acestei rate indică o solvabilitate mare, dar acest lucru se poate datora unei utilizări precare a resurselor disponibile. Valoarea ridicată a acestei rate nu constituie o garanție a solvabilității, dacă restul activelor circulante au un grad redus de lichiditate.
- Un nivel redus al ratei lichidității imediate, arătând o valoare redusă a lichidității, ilustrează o situație care poate fi comparabilă cu menținerea echilibrului financiar, și numai dacă întreprinderea minimizează valoarea disponibilităților, dar deține, în schimbul acestora, valori de plasament, creanțe, stocuri cu un grad mare de lichiditate.

Analiza ratelor de solvabilitate

- Solvabilitatea constituie aptitudinea întreprinderii de a face față.. scadențelor pe termen lung și mediu și depinde de mărimea datoriilor cu asemenea scadențe și de cheltuielile financiare (costul îndatorării). Ea constituie un obiectiv prioritar al întreprinzătorului care dorește să-și păstreze autonomia financiară și flexibilitatea gestiunii și rezultă din echilibrul dintre fluxurile de încasări și fluxurile de plăți, dar și dintr-un fond de rulment net pozitiv, adică dintr-o bună adecvare între necesarul de finanțare pe termen lung (în active corporale și financiare) și resursele de finanțare cu caracter permanent (capitalurile proprii și îndatorarea la termen).
- Solvabilitatea întreprinderii se exprimă cel mai des prin intermediul următorilor indicatori:
 1. *Rata solvabilității generale (Rsg)* arată măsura în care activele totale ale firmei pot acoperi datoriile totale ale firmei.

$$Rsg = \frac{\text{Activ total}}{\text{Datorii totale}} \times 100$$

Prin acest indicator se măsoară securitatea de care se bucură firma față de bancă și creditorii. Valoarea critică a acestei rate este de 1,5. În analiză putem distinge următoarele cazuri:

- o valoare mai mare decât 1,5 a acestei rate semnifică faptul că firma are capacitatea de a-și achita obligațiile bănești față de terți;
- o valoare situată sub 1,5 evidențiază riscul de insolvabilitate pe care și l-au asumat furnizorii/creditorii de fonduri puse la dispoziția întreprinderii.

2. *Rata solvabilității patrimoniale (Rsp)* se calculează ca raport între capitalul propriu și suma dintre acesta și creditele totale.

$$Rsp = \frac{\text{Capital propriu}}{\text{Capital propriu} + \text{credite totale}} \times 100$$

- Acest indicator este calculat în cele mai multe situații de bănci, în studiile de bonitate efectuate în cazul solicitării de credite. Valoarea minimă a ratei solvabilității patrimoniale trebuie să se încadreze în limitele 0,3-0,5. De regulă, o rată a solvabilității patrimoniale situată sub 0,3 este apreciată ca riscantă de către finanțatori.